

Милан Ивановић
Филолошки факултет
Универзитет Црне Горе
mipozega@yahoo.com

Milan Ivanović
Faculty of Philology
University of Montenegro
mipozega@yahoo.com

ГДЈЕ СЕ И КАД *ИРВАСИ* МОГУ НАЗВАТИ *СТОКОМ*
С ИСТОКА: ИМЕНА НАРОДА И РЕГИОНАЛНИХ ГРУПА
У НЕФОРМАЛНИМ УРБАНИМ ВАРИЈЕТЕТИМА
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

WHERE AND WHEN *REINDEER* CAN BE CALLED
CATTLE FROM THE EAST: NAMES OF ETHNICITIES
AND REGIONAL GROUPS IN INFORMAL URBAN VARIETIES
OF THE SERBIAN LANGUAGE

Уз примјену приступа који је доминантно ономасиолошки у раду се анализирају етноними забиљежени у разговорном стилу, сленгу и разним аргонима, дакле у тзв. жаргону. Најприје се описују механизми којим таква грађа настаје, при чему се по највише задржава на двама — на значењским помацима именица које су у језичком стандарду најчешће заједничке (*ирвас* ‘(у Црној Гори) сјеверњак’, *сиџока с исиџока* ‘(у Хрватској) Срби’, *Јанез* ‘Словенац’), те на творби од одговарајућих основа: сливањем (*крвај* ‘Хрват’), хомонимизацијом (*Мујезин* ‘Бошњак’), депаронимизацијом (*Буџарац* ‘Бугарин’) итд. Предрасуде које о Другоме овако испољавају наше етничке и регионалне заједнице у наставку се објашњавају помоћу постколонијалне критике, посебно појма *унујрацињеџ Оријенџа*, да би се на крају извели закључци који се тичу не само жаргонске етнонимије него и жаргона уопште.

Кључне ријечи: етноними, жаргон, лексикологија, сливенице, хетеростереотипи.

By applying an approach that is predominantly onomasiological, this paper analyses the ethnonyms recorded in colloquial style, youth jargon, and various cants (i.e. in the so-called slang). First, we describe the mechanisms by which such material is created while we focus on two of them — the semantic shifts of nouns from the standard language (*reindeer* ‘(in Montenegro) a person from the North of Montenegro’, *cattle from the East* ‘(In Croatia) Serbs’), and on the word formation processes, such as blending, homonymization, and deparonymization. The prejudice that Serbs and Croats and their regional com-

munities express towards the Other by the above-mentioned and similar examples are explained in the text that follows, through the lens of Post-Colonial criticism, especially by the concept of the *Internal Orient*. In the end, conclusions are drawn concerning not only slang ethnonymy but also slang in general.

Key words: ethnonyms, slang, lexicology, lexical blends, heterostereotypes.

1. Увод. Ако је број публикација и њихових издања довољан показатељ занимања за одређену тему, онда се може констатовати да је на говорном простору српског језика врло постојано интересовање које током последњих деценија изазива лексика својствена неформалним варијететима градских средина — тзв. разговорном стилу, омладинском жаргону или *сленџу*, па и разним аргоима — који се често збирно означавају управо као *жаргон* (у ширем смислу).¹ Најпознатији рјечници жаргонске лексике објављивани су, наиме, у више издања: у другом допуњеном — као Андрићев (1976; 2005), па и у другом и трећем допуњеном — као Сабљаков (1981; 2001; 2013), Имамијев (2000; 2003; 2007) и Герзићев (2000; 2002; 2012). Најутицајнија лингвистичка студија израђена на основу грађе из наведених рјечника, али и грађе прикупљене помоћу испитаника из студентске популације објављена је такође три пута, при чему је други и трећи пут не само допуњена него и прерађена (Bugarski 2003; 2006; 2021). У средишту пажње и лексикографâ и истраживачâ при томе су, природно, били говори највећих градова — Београда и Загреба (што је у случају Београда било и назначено у насловима свих издања Имамијевог рјечника и првих двају издања рјечника Б. Герзића, објављених у коауторству с Н. Герзић). Нешто је скорије, према томе, занимање за говоре мањих урбаних центара — Сарајева (Saračević 2003; 2007; 2012), те градова на југоистоку Србије, у првом реду Ниша (Марковић — Трајковић 2018).

У несразмјери са оволиким интересовањем била је, нажалост, разноликост научних приступа. Граматички приступ — за који се, описујући творбене начине и обрасце својствене неформалним урбаним варијететима, определијели Р. Бугарски — преовлађивао је и у каснијим истраживањима, што је наведеног аутора можда нагнало да насловом најскоријег, трећег издања своје студије (*Gramatika srpskog žargona* умјесто *Žargon — lingvistička studija*) назначи да такав приступ није и једини — да нам је, другим ријечима, неко вријеме он био неопходан као почетни, али да су нам сада, као корак напријед, потребни и семантичко-прагматички приступи —

¹ Тај ће се назив употребљавати и у даљем тексту, али искључиво ради економичности, а и због чињенице да према именицама *сленџ* и *арџо*, као основним, нема уобичајених придјевских изведеница. Иначе је за нас жаргон сваки *социолекиј*, одн. језички варијетет настао друштвеним или дијастратичким раслојавањем. Дакле, што се нас тиче, не постоји један, јединствени жаргон, него мноштво професионалних жаргона, потом *сленџ*, као жаргон млађих, и *арџои*, као тајни кодови разних преступничких група (попут крадљиваца, кријумчара и сводника), али и више или мање маргинализованих (попут наркомана и хомосексуалаца). На овакво, унеколико лично виђење понајвише је утицао Д. Брозовић (2004: 8).

у којим се, рецимо, једна тематска група жаргонске лексике описује с обзиром на творбenu мотивацију и степен експресивности. Радова таквог приступа, мада малобројних, било је на тему номинације људских бића (Марковић 2018), посебно женских особа (Трајковић 2019), те лажљиваца, доушника и удворица (Бајин 2015). Најисцрпнији, ипак, остаје онај у којем се С. Милорадовић (2012) бави музичким жаргоном београдске омладине.

Сведен на другу, такође битну лингвистичку опреку, приступ четирију наведених ауторки, нарочито Милорадовићеве, могао би се окарактерисати и као *ономасиолошки*, утолико што се држи истраживачког правца *од њој-ма ка њему одговарајућим ознакама*. Пошто укључује и „обратни поглед“, под којим се подразумева анализа употребе, нпр., „музичког називља за жаргонско именовање различитих немусичких реалија и појмова из света који нас окружује“ (Милорадовић 2012: 47), оцртани приступ ипак садржи и елементе својој суштини сучељене, *семасиолошке* методологије, која се држи истраживачког правца *од ознаке ка њој одговарајућим њојмовима*. Управо такав приступ, ономасиолошки са елементима семасиолошког, овдје ће се примијенити на жаргонска имена народâ (*Срби*) и жаргонске називе становника физиографских и(ли) административних регија, укључујући земље, одн. државе (*Херцеговац; Црногорац*), дакле етнонимичку грађу исписану из одговарајућих лексикографских публикација.

Које су публикације биле обухваћене ексерпцијом, питање је на које се одговара у другом поглављу, као и на питања везана за мјерила и начин исписивања. Потом се, у поглављима од трећег до седмог, жаргонски етноними до којих се дошло примијењеном методологијом представљају према механизмима настанка, при чему су као претпоследњи предочени они који су настали значењским помацима или творбом од (апелативне) лексике, а као последњи они који су настали значењским помацима у самој етнонимији. Ова два типа грађе издвојена су стога што су у њих уграђени наши *хетеростереотипи*, одн. колективне предрасуде о етнички или регионално Другом. У осмом поглављу представља се и „обратни поглед“ на етнонимију у неформалним урбаним варијететима. Описују се, другим ријечима, стандардни и супстандардни етноними који су у жаргону развили другачија, апелативна значења, заснована такође на хетеростереотипима. Зашто су неке етничке и регионалне заједнице у нашој жаргонској етнонимији и томе одговарајућем „обратном погледу“ много присутније од осталих, покушавамо да објаснимо, као и природу тог присуства, у деветом поглављу. При томе се служимо тзв. постколонијалном критиком (Saïd [1978] 2008), нарочито појмовима које су у вези с њом, у примјени на наше поднебље и његове унутрашње односе, утаничили домаћи истраживачи, у првом реду И. Жанић (2009) и Т. Петровић (2015). Напослетку сумиране резултате, посебно запажања о етимологији етнонима својствених неформалним урбаним варијететима упоређујемо са запажањима о етимологији етнонима уопште, на основу чега изводимо и закључке који се тичу природе жаргона као таквог.

2. Методолошке напомене. При исписивању грађе за потребе овог рада обухваћена су најскорија издања рјечникâ које је употребљавао и Р. Бугарски (2021): Андрићевог (А), Имамијевог (И), Герзићевог (Г) и Саблаковог (С). Остали рјечници жаргона — наведени у уводу, као и они које нисмо навели — нису искоришћени не само због ограниченог простора него и у очекивању да би и овакав рад, ипак, пружио ваљан оквир како „за пропуштено“ тако „и за жаргонизме у настајању“ (Милорадовић 2012: 45). Нарочито корисну примјену он ће, осим тога, свакако наћи при састављању упитника за прикупљање још непосвједоченог материјала, налик упитнику који је С. Милорадовић (2012: 10, 44–45) припремила за своје истраживање.

Током ексцерпције нису занемаривани жаргонски етноними задржани из народског регистра, као *Шваб-а/о*, или из неформалних регистара журналистичког и литерарног стила, као *Јенки* и *баћушка*,² дакле етноними који нису настали у самом жаргону. Обично се такви примјери у односу на већину овдје предочених истичу већ тиме што располажу деривационом парадигмом. Тако се у творбеној вези са етнонимом *жабар* — поред тзв. категорија аутоматске творбе, попут односног придјева *жабарски* ‘италијански’ — остварују и категорије чија творба није аутоматска: *Жабарија* ‘Италија’ (Г), *жабарија* ‘италијанска „посла“, об. калкулантски, „зихерашки“ фудбал’ (Бугарски 2021), *жабаријана* ‘италијанска роба, нпр. ципеле и сл.’ (Г). Првобитно народски етноним *Шваб-о/а* био је још плоднији. Са жаргонским суфиксима *-ов* и *-ос* (в. §15) дао је експресивније изведенице *Швабов* (А) и *Швабос* (А; Г), као и изведеницу *Швабоџије* (Г), која је још експресивнија, утолико што јој је формант непродуктиван, а и утолико што за тај формант важи оно што је Р. Бугарски (2021: 156) констатовао за жаргонски формант *-оје* (в. §27) — да је „domaći kvazisufiks“, који „obrazuje орште imenice“ поигравајући се „личним imenima са његовог краја ‘skinut’“ (уп. *Вилоџије*, *Јероџије*, *Тимоџије*). Сличне је експресивности и дериват *Швајчанин* (А), настао помоћу суфикса којим се иначе изводе житељски називи, нпр. *Швајчанин*. Од исте основе, *Шваб-*, изведен је, надаље, и одговарајући хороним, који у сленгу упућује на Њемачку — *Швабија* (А; I; Г; S).

При исписивању материјала за „обратни поглед“ занемариване су, с друге стране, рјечничке леме које се са стандардним етнонимима поклапају само облички, утолико што су настале *јонављањем њворбеног модела*, одн. *обрасца* (Гортан-Премк 2004), а не значењским помацима. Такве су, рецимо, јединице *македонац* ‘непрерађени опијум из Македоније’ (А; S) и *црноџорац* ‘аутомобил црногорских регистарских таблица’ (Г).

² Захваљујући ДИН данас је могуће утврдити да се наведени етноними у периодичној штампи, нпр., јављају најкасније у трећој четвртини XIX в.: „[...] а међутим ће баћушка с једне стране у Галицију и Угарску, а с друге преко Прута [у Молдавију и Влашку]“ (*Засјава*, 2/22, 15.3.1867: 4); „Нисмо ми у Америци, где мали јенки у дванаестој години ступа у трговину, пати свиње, продаје, купује, иде по пазарима, и тако се радним животом измиче из покорности“ (*Засјава*, 9/21, 17.2.1874: 2).

Како се да ишчитати и из претходних редова, великим почетним словом овдје се пишу само етноними настали од стандардних (*Амер; Руја*) или од језичких јединица које су и иначе имена (*Шваб-а/о; Јанез*). Етноними који су прозирне основе, одн. добијени творбом од (апелативне) лексике или њеним значењским помацама, а на основу хетеростереотипа, негативних (као у *жабар*) или позитивних (као у *баћушка*), овдје се пишу малим почетним словом. Таквом (орто)графијом одступа се, истина, од норме коју је установио ПСЈ, али се у исти мах усклађује с нормом коју су имплицитно кодификовали најутицајнији рјечници (уп. нпр. начин на који је лема *Шваб-о/а* записана у РМС с начином на који су леме *жабар* и *баћушка* записане и у РМС и у РСА).³ Поред скраћеница које нормира ПСЈ, у раду се — и то да напоменемо — употребљава још једна — *исх.*, којом се означава етимолошки старије, одн. изворно или *исходишно* значење.

3. Грађа настала рецентним позајмицама. Ријетко се жаргонска етнонимија богата преузимањем туђег материјала. И међу тако малобројним примјерима у знатној су опет мањини они у којима је дошло до калкирања (§1). Обично се само фонолошки и морфолошки прилагођавају етноними који су и у изворном језику маркирани као експресивни и неформални (§2), мада таква обиљеженост предлошка и није нужна (§3). Као изворни језик данас, нормално, преовлађује енглески, посебно у свом америчком варијетету (§1–3). Током ранијих деценија у истој је улози био њемачки (§4), док се остали језици јављају, али само у материјалу који не потиче из контакта у највећим урбаним центрима, него је задржан из народског регистра, насталог још током вијекова стране владавине (§5).

- (1) *црна ѓузица* ‘припадник негроидне расе; Афроамериканец’, *бела ѓузица* ‘припадник кавказоидне расе; Евроамериканец’ (I)
- (2) *ниџер* ‘црнац’ (G; S), *Лайино(с)* ‘Латиноамериканец’ (G), *Ћийси* ‘Ром’ (S)
- (3) *Џуић* ‘Јеврејин’ (S)
- (4) *Дојчер* ‘Нијемац’ (A), *Циџојнер* ‘Ром’ (A; I; G; S)
- (5) *Шћаво* ‘(итал.) Хрват (у Истри)’ (S; уп. РМС), *Пемац* ‘(њем.) Чех’ (S; уп. РМС), *Тоџ* ‘(мађ.) Словак’ (I; уп. РМС)

4. Грађа настала генерализацијом, од именâ уже референције. У самом именословљу ова би грађа била окарактерисана као плод *џрансонимизације*, преласка имена у другу ономастичку категорију, обично преносом између двају на неки начин блиских референата, нпр. између ријеке и области која тој ријечи гравитира: *Ресава, Јадар*. У случају жаргонских етнонима овог типа име се, међутим, на шири референт, одн. цио народ, преноси са ужег референта, па ћемо одговарајући механизам ипак назвати *џенера-*

³ За више података и додатне аргументе у корист овакве одлуке в. Ивановић 2023.

лизацијом. Рјеђе је такав референт појединац фреквентног личног имена (§6), а чешће становништво једне физиографске и(ли) административне регије, истакнуто (у нашој свијести) из разних разлога, рецимо на основу масовности и(ли) утицајности, а обично на основу чињенице да се са цијелим народом наш непосредно или посредно упознао (углавном и(ли) први пут) управо преко дотичне регионалне групе (§7). Каткад се генерализују и професионални и(ли) професионални (§8), уопште социјални називи (§9), које одликује и више или мање изражено значење човјека из те и те регије, одн. тог и тог града.

- (6) *Мехо, Цафер* ‘Бошњак’ (S), *Јанез* ‘Словенац’ (A; I; G; S), *Зуза, Зуска* ‘Словакиња’ (A; I), *Пициџа* ‘Мађар’ (I; S), *Жиџа* ‘Јеврејин’ (S), *Идризи* ‘Албанац’ (S; уп. презиме хрватског карате репрезентативца Енвера (ЕНLZ)), па и *Ђока* ‘Србин’ (S; разликовно лично име (у односу на хрватску антропониимију), али и жаргонски назив за мушко споловило)
- (7) *Крањец* ‘Словенац (у Загребу)’, *Крањица* ‘Словенка (у Загребу)’ (S), *Пујиз* ‘Италијан (у Далмацији)’ (S; исх. ‘човјек из италијанске покрајине Апулије’), *Шваб-а/о* ‘Нијемац’ (A; I; G; S; исх. ‘човјек из Швапске, одн. југозападне Њемачке’), *Јенки* ‘Американац’ (G; исх. ‘човјек са америчког Сјевера, посебно из Нове Енглеске’)
- (8) *балија* ‘Бошњак’ (I; G; S; исх. ‘(у Босни) сељак муслиман’ (РСА)), *џеџо* ‘Србин’ (S; исх. ‘сељак Србијанац, об. Шумадинац’ (РСА))⁴
- (9) *јурџер* ‘Хрват’ (I; G; исх. ‘Загрепчанин’ (S), одн. ‘грађанин (средњовјековог Загреба)’ (НЈР))

5. Грађа настала прерадом стандардних етнонима. У неформалним урбаним варијететима етноними често настају као варијанте стандардних, њиховом прерадом, одн. премећањем или *мејташезом* слогова (§10), скраћивањем спреда или *афрезом* (§11), те скраћивањем страга или *ајокојом* (§12), каткад с хипокористичком допуном тако добијеног завршетка (§13). Неколика облика која наизглед припадају овом типу грађе нису, ипак, настала скраћивањем, него оживљавањем старијих, напуштених варијаната стандардних етнонима, одн. искоришћавањем експресивности која архаичне облике одликује и иначе (§14).

- (10) *Пџарџи* ‘Албанац’ (I; G), *Пџаркаџи* ‘Албанка’, *Ганџи* ‘Ром’, *Ганкаџи* ‘Ромкиња’ (G)
- (11) *Санац* ‘Босанац’ (S), *Горац* ‘Црногорац’, *Пџарка* ‘Албанка’ (G), *Ганка* ‘Ромкиња’ (A; G)
- (12) *Амер* ‘Американац’ (A; I; G; S), *Мађа* ‘Мађарица’ (S), *Боса* ‘Босанка’ (A; G)

⁴ Отуда и нешто експресивније *џеџован*, са (семантички гледано) истим значењем. Уп. *буџован*, *јиџован*, *јеџован* (Bugarski 2021: 120–12).

- (13) *Руја* ‘Рус’, *Јеџа* ‘Јеврејин’,⁵ *Шица* ‘Албанац’ (А; I; G), *Шића* ‘Албанац’ (G)
- (14) *Швед* ‘Швеђанин’ (G; уп. РМС), *Жид* ‘Јеврејин, одн. Жидов’ (S; уп. РМС)

Још чешће експресивност се постиже тако што се основама стандардних етнонима или њиховим страним варијантама domeћу разни жаргонски форманти, међу којим се нарочито истиче хиспански *-ос* (§15), што „svoju veliku produktivnost“ у жаргону „verovatno i duguje upravom tom ‘neskladu““ себе као страног и основе као домаћег или одомаћеног језичког елемента (Bugarski 2021: 185). За њим у продуктивности далеко заостају, али само појединачно размотрени, форманти латинског, мађарског, њемачког и ромског поријекла: *-ус* (§16),⁶ *-ош* (§17),⁷ *-анер* (§18),⁸ *-ишка* (§19),⁹ а напосљетку и домаћи, изворно жаргонски, као *-ца* (§20),¹⁰ или првобитно више или мање деминутивни, одн. хипокористички, попут *-ић*, *-ац*, *-аћ* (§21), те (регионално, кајкавски) *-ек* (§22). Изузетно се прерада врши у правцу изведеница и сложеница које треба да подсјећају на права, лична имена или надимке и презимена (§23).

- (15) *Америџос* ‘Американац’ (S), *Мехос* ‘Мексиканац’ (G), *Циџос* ‘Ром’ (А; S), *Шийос* ‘Албанац’ (А; I; G; S), *Грекос* ‘Грк’, *Балкањерос* ‘Балканац’ (Bugarski 2021), *Јуџос* ‘Југословен’ (А; G; S), *Босанчерос* ‘Босанац’ (А; I; G; S),¹¹ *Србос* (I; S), *Монџенегџрос* ‘Црногорац’ (G), па и *Шифос* (S; према *Шифџар* (§25)), *џарџос* ‘Ром’ (А; G; према *џараџан* (§41))
- (16) *Шийус* ‘Албанац’ (А)
- (17) *Циџош* ‘Ром’ (А; I; S), *Далмош* ‘Далматинац’ (А; I; G; S), па и *Лалош* ‘Лала, одн. Војвођанин’ (Bugarski 2021)
- (18) *Србијанер* ‘Србијанац’, *Војвођанер* ‘Војвођанин’ (Bugarski 2021), *Ликанер* ‘Личанин’, *Далмајџанер* ‘Далматинац’ (S), па и *чамуџанер* ‘припадник негроидне расе; Афроамериканац’ (А; G; према *чамуџа* (§31))
- (19) *Шийџаришка* ‘Албанац’ (I), *Ромишка* ‘Ром’, *Талијанишка* ‘Италијан, одн. Талијан’ (S)
- (20) *Кинца* ‘Кинез’ (Bugarski 2021; уп. *Кинчо* ‘Кинез’ (S))

⁵ Уп. *диша* ‘директор’, *џиша* ‘гинеколог’, *џеџа* ‘генерал’ (Bugarski 2021: 138). Од истог је етнонима изведено и нешто експресивније *Јеџован* (в. претходну фусноту).

⁶ Уп. *лајендус*, *чобус*, *клошус*, *дрџус* (Bugarski 2021: 133).

⁷ Уп. *дркош*, *дрндош*, *дроџош*, *цајкош* (Bugarski 2021: 116–118).

⁸ Уп. *ициканер*, *џеџуланер*, *ћорканер*, *муријанер* (Bugarski 2021: 121).

⁹ Уп. *иензишка*, *иједеришка*, *клошаришка*, *иандуришка* (Bugarski 2021: 146–148; Uhlík 1954: 26).

¹⁰ Уп. *ијранца*, *сељца*, *фра(ј)ца*, *шмеца* (Bugarski 2021: 152–154).

¹¹ Отуда и *Босанчерија* ‘Босна’ (А; G).

- (21) *Јуџић* ‘Југословен’, *Џиџић*, *Ромић* ‘Ром’ (S), *Шийац* ‘Албанац’ (A; I; G; S), *Турац* ‘Турчин’, *Ерац* ‘Херцеговац’ (S), па и *балијаћ* ‘Босњак’ (Bugarski 2021; према *балија* (§8))
- (22) *Францек* ‘Француз’ (S)
- (23) *Ромослав* ‘Ром’, *Руловац* ‘Рус’ (A)

Што се тиче изузетне продуктивности форманта *-ос*, ваља нагласити да културни контекст у којем су наши људи, навикнути на хиспанизме, почели да стварају „псеудохиспанизме“ узорно реконструише И. Жанић (2011: 1–4). По његовом суду тај је процес спонтано покренут током педесетих и шездесетих година, за вријеме велике слушаности тзв. југо-мексиканаца (жанра популарне музике надахнутог Мексиком), а посебно велике гледаности мелодраме Е. Фернандеза „Un día de vida“ (1950) / „Један дан живота“ (1952) и тзв. шпагети-вестерна. Наслови попут „Bandidos“ (1967), „The Desperados“ (1969), „Compañeros“ (1970) итд. код нас нису превођени; прилагођавани су само фонолошки, па је (непрепознатом) хиспанском наставку за множину *-os* једноставно додаван српски (и хрватски) *-и*: „Компанјероси“. Па ипак, „prva masovno predočena udvostručena množina“ биће наша адаптација наслова једног класичног вестерна из 1961. — „Komančerosi“, на основу чега И. Жанић (2011: 2) изриче и овај суд: „Držim da je pejorativno *Bosančeros(i)* za Bosance, valjda najrašireniji kolokvijalni pseudohispanizam, izravno potaknuto tim filmom, vjerojatno zbog zvukovne sličnosti početnih slogova *Koman-/Bosan-*, možda ukršteno sa zatečenim deprecijativnim augmentativom *Bosančina*“.

Ово је наглашено из два разлога. Прво, да би се указало на првенство у тумачењу; предлогак жаргонског етнонима *Босанчероси* први је, наиме, макар у лингвистичким оквирима, открио П. Имами, у првом издању I (2000), додуше у лаконској формулацији, задржаној у оба следећа издања, да је посриједи име „аналогно“ наслову поменутог филма М. Кертиза. Други разлог за претходећи екскурс била би чињеница да је у поменутом филму носилац збивања истоимена преступничка дружина, названа тако због кријумчарења оружја и алкохолних пића индијанском племену Команчи, а савладана захваљујући Џ. Вејну у улози Џ. Катера. Будући да су Команчероси у филму приказани као разуздани, у најмању руку недисциплиновани, биће да оваква кованица — што П. Имами и И. Жанић нису примијетили — треба да асоцира и на незакоње, по којем је Босна дуго била позната и ван балканских граница (в. нпр. Љушић 1983: 336), а по којем је, мада мање, најалост позната и дан-данас (в. нпр. Кнежевић 2021). Ако смо у праву, онда етноним *Босанчероси* није резултат извођења, него сливања, о којем ћемо шире поводом §§41–43.

Из угла иновативности својствене жаргону доста су занимљивији случајеви прераде у правцу паронима и, много чешће, хомонима, дакле на начине који су супротни тенденцијама у језичком стандарду, гдје се потпуна обличка подударност разнозначних јединица управо избјегава дехомони-

мизацијом и паронимизацијом. Зато ћемо механизме чији примјери слиједе назвати *дејпаронимизацијом* (§24) и *хомонимизацијом* (§25). Поред стандардних етнонима, жаргонској хомонимизацији подлијежу, разумије се, и етноними из неформалних урбаних варијетета, чиме се њихова експресивност, ионако изражена, додатно увећава (§26). И у примјерима депаронимизације (§24) исходишне су лексеме — будући да означавају сљедбенике туђинске политике — експресивне, одн. пејоративне, што вјероватно — треба рећи — и подстиче процес о којем је ријеч (наравно, мимо мотивâ који би га подстакли и иначе, као и хомонимизацију). Експресивност се у депаронимизованим лексемама, дакле, само задржава, ако не и у квалитативном погледу, а оно свакако у квантитативном.

- (24) *Буџарац* ‘Бугарин’ (G; исх. ‘небугарин привржен бугарству; сљедбеник пробугарске политике’), *Мађарон/Маџарон* ‘Мађар’ (I; S; исх. ‘сљедбеник промађарске политике; члан или присталица Хрватско-угарске странке (1841–1848), одн. Народне странке блиске Куен-Хедерваријевом режиму (1883–1903)’)
- (25) *Јаји* ‘Јапанац’ (A; уп. *јаји* ‘млад и амбициозан стручњак, каријериста’ (I; G; S)), *Јуџовић* ‘Југословен’ (A; I; G; S), *Хер Циџо* ‘Херцеговац’ (S), *Ромбоид* ‘Ром’, *Албајрос* ‘Албанац’ (A), *Шийак* ‘Албанац’ (S), *Шифџар* ‘Албанац’ (G; уп. *шифџар/шииџар* њем. ‘занатлија који стругом обрађује површину ситних предмета од дрвета или метала, токар’ (HJP)), па и *Чифџа/Чивџа* ‘Јеврејин’ (G; уп. *Чифуџи(ин)/Чивуџи(ин)* и *чифџе/чифџа* ‘ритање, ударац задњим ногама (коња, магарца, мазге)’)
- (26) *Жиџица*, *Жиџоло* ‘Јеврејин, одн. Жидов’ (S; према *Жиџа* (§6)), *чедо*, *чедомирко* ‘Србин’ (S; према *чейник* (§40)), *уја/ујо*, *ујак/ујка*, *ујкан* ‘Хрват’ (A; I; G; S; према *усџаца* (§40)), *Мујезин* ‘Бошњак’ (S; према *Мујо* (§27)), *Ганџлија* ‘Ром’ (I; G; према *Ганџи* (§10) и(ли) *Ганфер* (§41), а још вјероватније према *џанџање* ‘беспосличарење, љенчарење’ (A)), *џари* ‘1. Ром. 2. црнац’ (A; према *џарави* и(ли) *џараван* (§32)), *уџеџа* ‘1. црнац. 2. Ром’ (A; I; G; S; према *уџени* (§31)), *чамац* ‘црнац’ (A; I; G; према *чамуџа* и(ли) *чамуља* (§31)), *џабац* ‘Италијан’ (S; према *џабар* (§36))

Поводом последњег низа примјера ваља нагласити да се механизму хомонимизације — који је у жаргону уопште, као и у његовој етнониимији, врло чест¹² — у литератури, нажалост, не указује дужна пажња, чак

¹² Да наведемо само неке примјере из G: *џансона* ‘прилика, шанса’, *риџолеџо* ‘повраћање, ригање’, *џијанисџа* ‘алкохоличар, пијанац’, *џуковник* ‘онај који је „лукао“: 1. лудак; 2. губитник’, *ломоносов* ‘особа сломљеног носа’, *коџијана* ‘мршава, кошчата дјевојка’, *селџук* ‘примитивна, нецивилизована особа, неотесанац’, *бајазџи* ‘бајат хљеб’, *џасуљ/куџус де џол* ‘пасуљ/купус без меса („клот“, „го“), *луфџханза* ‘провјетравање, луфтирање’, *маџисџираџи* ‘доживјети саобраћајну незгоду на магистралном путу’, *џоџирање* ‘чишћење пода цогером’.

ни у студији коју смо више пута навели као најутицајнију. У њој се, додуше, вјероватно циља на управо тај механизам када се помиње „humorno poigravanje zvukom i značenjem — neretko sa sasvim neočekivanim, pa i apsurdnim rešenjima, koja upravo zato deluju efektno“ или „ingeniozan sraz asocijacija na internacionalni život sa igrom reči koja imitira narodnu etimologiju“ или „nova, žargonska značenja postojećih standardnih reči, često izvedena metaforizacijom“ (Bugarski 2021: 20, 203). У трећем случају, наиме, међу илустративним материјалом, поред семантема које су из стандардних заиста изведене метафоризацијом (као *хокејаш* ‘особа са инвалидитетом која хода помоћу штапа’ или *шеик* ‘улични продавац бензина’), налазимо и другачије — оне које су из стандардних у ствари изведене потенцирањем хомонимије, као *дизајнер* ‘дизалица за непрописно паркиране аутомобиле, „паук“’ или *дизајнер* ‘ситни крадљивац, одн. онај који „диже“ робу’ (Bugarski 2021: 20–21, 203, 205).

Другачији је механизам прераде која се само наизглед врши у правцу хомонима, а заправо се врши у правцу језичке јединице која одговара нашем, колективном доживљају дотичног народа, која је дакле на неки начин повезана с конотацијом одговарајућег етнонима. Таквом би механизму, по нашем суду, било прикладно придружити термин *йолисемизација*. Углавном су посриједи хетеростереотипи који се тичу ономастичких узуса, а који иначе (када нема условâ за прераду у правцу хомонима) доводе до генерализације (§27), те хетеростереотипи који се тичу изгледа, занимања и уопште цивилизацијског нивоа народа о којем је ријеч (§28).

(27) *Хрвоје* ‘Хрват’ (G; настало помоћу жаргонског суфикса *-оје*,¹³ али тако да се поклопи са стереотипним хрватским личним именом), *Мујо* ‘Бошњак’ (S; добијено скраћивањем назива *муслиман*, одн. *Муслиман* с прерадом завршетка, али таквом да се исход поклопи с надимком који одговара стереотипним личним именима Бошњакâ *Мухамед* и *Мусџафа*), *Турковић* ‘Турчин; Бошњак’ (S; добијено извођењем од основе одговарајућег етнонима, али таквим да се исход поклопи с честим презименом исламизираних, одн. потурчених Срба и Хрвата), *Херциџоња* ‘Херцеговац’ (S; уп. презиме које је носио и знаменити југословенски композитор и музиколаг Никола (EHLZ)), *Јуџослав* ‘Југословен’ (S; уп. лично име које је настало управо у част заједничке државе Јужних Словена)

(28) *Циџу-лиџу* ‘Ром’ (A), *Циџулиџос* ‘Ром’ (I), *Циџули-миџули* ‘Ром’ (S; све троје према ономатопеји којом се подражава рђаво свирање на виолини), *Ганац* ‘Ром’ (A; I; настало према *Ганци*, одн. *Циџан(ин)*, али и метафором, од назива за житеље афричке државе Гане)

¹³ Уп. *сисоје*, *киџоје*, *йукоје*, *мрсоје* (Bugarski 2021: 156).

6. Грађа настала значењским помацима (апелативне) лексике или творбом од ње. И док су код претходног типа жаргонских етнонима хетеростереотипи испољавају рјеђе, за тип који се описује у овом поглављу они су незаобилазни. Прецизније речено, етнонимија неформалних урбаних варијетета умногоме се богати значењским помацима или творбом од (апелативне) лексике којом се, на основу нашег, колективног доживљаја припадника осталих народа, између осталог означавају обиљежја њихове животне средине (§29), а знатно чешће личног изгледа, одн. расе (§30–32), хигијенских навика (§33) и навика у одијевању (§34).

- (29) *киџ од њреко дебеле баре* ‘Американац; Аустралијанац’ (S), *локвар* ‘Американац’ (A; S), *банана* ‘припадник негроидне расе; Афроамериканац’ (G; S), *бамбус* ‘припадник негроидне расе; Афроамериканац’ (G), *Кременко, Ролинџсион* ‘Херцеговац’ (S)
- (30) *жуџара* ‘припадница монголоидне расе; Кинескиња’ (A), *жуџи, жуџ-а/о, жуџаћ* ‘припадник монголоидне расе; Кинез’ (A; I; G; S); синонимно је и *џожу* (S), *косооки* (G), *коси* (I), *рижооки* (S; уп. ипак и израз *курац јој вири из очију* ‘опсједнута је сексом’, могућа је дакле и творбена парафраза ‘који је опсједнут пиринчем, одн. рижом’)
- (31) *црњ-а/о, црнчуџа* (A; I; G; S), а само у S и *црњола* ‘припадник негроидне расе; Афроамериканац’; синонимно је и *чамуџа, чамуља* (A; I; G; уп. *чаман, чамоџан, чамоџињски* ‘досадан, тежак, мучан’ и *црначки* ‘тежак, мучан и слабо плаћен (о послу)’, али и полисемију именице *чама* у G: ‘1. досада. 2. црнац’, те њену продуктивност у A: *чамос* ‘досада’, *уџљени* (A), *џариш* (A; G),¹⁴ *димничар/димњичар* (A; G; S), *(мисџер) чоколада* (I; G; S), *ималинац, џмица* (A; G), *кмица* (S; исх. ‘мрак’, уп. *кмра* ‘мрак’ (I) и *кмаваџи* ‘спаваџи’ (A; G)), *чађа, чоколино, мракоња, мајмунолики, Чиџа* (S), *џахер/џахер* (S; исх. ‘кухињски штедњак, шпорет’)
- (32) *џарави* ‘Ром’, *џарава, џаравуџа* ‘Ромкиња’ (G), *џараван* ‘Ром’ (S), *ђумуран* ‘Ром’ (A)
- (33) *џџироке* ‘Ром’ (Bugarski 2021),¹⁵ *Приџиџ* ‘Албанац’ (S; мотивисано прије свега именом главног града КиМ, српске покрајине насељене претежено Албанцима)
- (34) *ваџерџолисџ(а)* ‘Албанац’ (A; I; G; S; по кечету), *џечурка, џамџињон* ‘Албанац’ (S; исто), *борсалино* ‘Италијан’ (S; по врсти мушког шешира, врло модерној у међуратно доба (НЈР)), *џурбанџија* ‘Индус’ (G)

¹⁴ Уп. *хакиџ* ‘хакер’, *аџиџ* ‘агент’ (Bugarski 2021: 145–146).

¹⁵ Уп. *никс* ‘црнац’ (S; према *ниџер* (§2)), као и *џџироке* ‘бубалица, штребер’ и *кљакс* ‘саката, кљакава, одн. неспретна особа’ (Bugarski 2021: 157–158).

Као мотивацијска база жаргонских етнонима истичу се и хетеростереотипи који се тичу понашања, одн. манира и уопште цивилизацијског нивоа (§35), навика у исхрани (§36), обредâ и обичаја (§37), истакнутих политичких и културних обиљежја (§38), а нарочито занимања (§39). Из раздобља грађанског рата у југословенским републикама Хрватској и БиХ (1991–1995) потичу називи слични претходнима, а различити по томе што је значењском помаку, умјесто назива професије, подлегао жаргонски назив припадника одговарајуће војне јединице (§40).

- (35) *кркан* ‘Босанац’ (S; исх. ‘примитиван, нецивилизован мушкарац, дивљак, сировина’), *мићован*, *џовалеја* ‘Ром’ (A; према *мића*, *џован* ‘простак; глупан’)
- (36) *џасуљар* ‘Србин; Србијанац’ (S; уп. *Пасуљарник*, *Пасуљево* ‘Београд’), *сланинар* ‘Војвођанин’ (A), *блићвац*, *блићвар*, *блићо*, *џирица*, *скуџа* ‘Далматинац’ (S), *жабар* ‘Италијан’ (A; I; G; S), *џиџеџар*, *џиџар*, *сладоледар* ‘Италијан’ (S), *киџ од џреко дебеле баре* ‘Американац; Аустралијанац’ (S)
- (37) *џројрсџац*, *џројрсџић*, *џрофазни* ‘Србин’ (S; због начина на који се крсти као православни вјерник), *џанџер* ‘Херцеговац’ (S; по традиционалном момачком пјевању у групи — ојкавици или ганги (HJP))
- (38) *несврџани* ‘Африканац; Арапин’ (A), *џирилица* ‘Србин’ (S), *есе-совац* ‘Србин’ (S; изведено према називу слова на које подсјећају оцила српског грба, али тако да се поклопи с називом припадника злочиначких „заштитних одреда“ у нацистичкој Њемачкој (EHLZ))
- (39) *калафонац*, *калафонац*, *калафанац* ‘Ром’ (A; I; G; према разним варијантама назива за колофон(ијум) (PCA), прерађену смолу неких борових врста којом се подмазују струне виолинског гудала (EHLZ)), *калајисани* ‘Ром’ (I; према називу за поступак превлачења калајем који су ради заштите металног посуђа од корозије у својој занатској дјелатности примјењивали Роми котлокрпи (PCA)), *карџонаџ* ‘Ром’ (Bugarski 2021), *џеваџићко* ‘Албанац’ (S), *џокалџа* ‘Македонац’ (I; исх. ‘крчмар, гостионичар’), *семенкар* ‘Македонац’ (G), *каубој* ‘Американац’ (G)
- (40) *усџаџа* ‘Хрват’ (A; S), *џеџник* ‘Србин’ (S), *книџа* ‘Србин Крајишник’ (G)¹⁶

¹⁶ На припаднике хрватског и српског народа (а прије тога на припаднике хрватских и српских војних јединица из грађанског рата у југословенским републикама) назив се у прва два случаја пренио с припадника војних јединица из Другог свјетског рата, које додуше нису биле организоване национално, него политички и идеолошки, али јесу биле доминантно хрватског састава (у случају усташа), одн. српског (у случају четника). Трећи је назив пак настао баш почетком деведесетих, и то сливањем именица *Книн* и *ниџа*, да означи припаднике специјалних војних јединица Книнске крајине (РНК), а онда се и он помјерио, и то истим механизмом (‘припадник тих и тих војних јединица (об. Србин)’)

Хетеростереотипи истих врста манифестују се у сливеницама (§41), које се у проучавању жаргонске лексике с разлогом одвајају од осталих типова творбе, уобичајених и у језичком стандарду (Bugarski 2016: 524–527). Рјеђе се исти творбени начин, сливања, користи само депрецијације ради, без (неке видљиве) везе с конотацијом одговарајућег етнонима (§42), или за означавање новог, ближе одређеног појма (§43).

- (41) *Ганфер* ‘Ром’ (А; I; G; према *Ганци* (§10) и *џуланфер* ‘беспосличар, скитница, гољо’), *џараџан* (А; I; G; S; према *џарави* (§32) и *Ганци* (§10)), *крваји* ‘Хрват’ (G; S), *сврбин* ‘Србин’ (S), *шкрџланђанин* ‘Шкот, одн. „Шкотланђанин“’ (А; G), *Америкењац* ‘Американац’ (G; према *кењац* ‘1. незналица, неспособњак. 2. бескарактерна особа, слабић’)
- (42) *Шийирији*, *Шийиријићи* ‘Албанац’ (S; према имену робне марке београдског Центропроизвода, врло популарне у социјалистичкој Југославији), *мошњак* ‘Бошњак’ (S)
- (43) *Србоџорац* ‘Црногорац који живи у Србији’, *Беоџорац* ‘Црногорац који живи у Београду’ (G), *ексџираваџанци* ‘лијепо одјевен Ром’ (S)

7. Грађа настала значењским помацима у самој етнонимији. За разлику од механизма размотреног у поглављу 4, онај чији примјери слиједе без икакве двојбе можемо подвести под трансонимизацију. Ријеч је, прецизније, о „трансетнонимизацији“, дакле преносу етнонима с једног народа, којем је то име стандардно или супстандардно, на други народ, који с првим наводно дијели нека, по правилу негативна обиљежја. Пренос је, према томе, метафорички, а њиме се новоименовани народ „спушта“ у замишљеној хијерархији народâ, баш као што се и људска бића, рецимо, најчешће „спуштају“ у великом ланцу *џосџојања* метафоричким називима који су у основном значењу зоонимски (Новокмет 2020: 167–291).¹⁷

- (44) *Чечен* ‘Албанац’ (G), *Индијанка* ‘Ромкиња’ (А), *Африканац* ‘Ром’ (S), *Циџан* ‘Србин’ (S), *Балуба* ‘припадник негроидне расе; Афроамериканац’ (S; исх. ‘народ из Банту групе насељен претежно у ДР Конгу’ (EHLZ))

8. „Обратни поглед“: Етноними у служби (апелативне) лексике. Као што (типичне) заједничке именице из језичког стандарда у жаргону каткад развијају етнонимска значења, тако и етноними из језичког стандарда у жаргону каткад развијају значења (типичних) заједничких именица.

> ‘Србин’), који је другим поводом назван *значењским џомаком на основу инференцијалне семе* (Ivanović 2021: 320).

¹⁷ Овај тип пејорације у сленгу је доста чест. Уп. примјере из свијета ствари забиљежене у G: *цедуља*, *шара*, *џаџа* (према *џаџе* ‘(тур.) хартија’) ‘овјерени документ, исправа, об. пасош или диплома’; *бара* ‘1. Атлантски океан. 2. Јадранско море. 3. ријека Сава (у Београду)’.

При томе је најчешћи механизам метафоре, док исходишна и циљна семантика дијеле обилежја која се тичу изгледа (§45), интелектуалних способности (§46), нарави (§47), морала (§48), манира и уопште начина понашања (§49). Подразумијева се да истовјетном развоју подлијежу и сами жаргонски етноними (§50), као и „фиктоетноними“, чији референт постоји једино у замишљеној стварности, одн. човјековој машти (§51).

- (45) *босанка* ‘женска особа великих груди’, *чех* ‘мушка особа свијетле косе и пути’, *швећанка* ‘женска особа свијетле косе и пути, плавуша’ (S)
- (46) *босанац* ‘глупа, ограничена особа’ (S)
- (47) *цинцар(ин)* ‘шкртац, тврдица’ (A; S)
- (48) *циганка* ‘дјевојка за повремену забаву’, *француз* ‘симулант’ (A)
- (49) *загорец* ‘примитивна, нецивилизована особа’, *сенеѓалац* ‘сељак’ (S)
- (50) *јанез* ‘преварени муж, одн. момак, рогоња’, *циџић* ‘особа тамне косе и пути’, *циџош* ‘варалица’ (S), *мандов* ‘мангуп; простак; будала’ (A; I; G; исх. ‘Ром’ (Петковић 1928)), *циџиос* ‘простак’ (A), *јеша* ‘тврдица, циција’ (A; G), *жид* ‘шкртац’ (S), *шкрџланђанин* ‘шкртац, тврдица’ (A)
- (51) *лилић* ‘особа изразито ниског раста’ (S; према *Лилијуџанац*), *марсовац* ‘полицајац на мотоциклу, об. саобраћајни’ (A), *марсовка* ‘досадна женска особа’ (S), *марсовац* ‘1. особа необичног изгледа или понашања, чудак; неупућена, несналажљива особа. 2. непозван гост’ (I; G; S), *ванземаљац* ‘исто’ (I; G)

Пошто су хетеростереотипи о којим је ријеч овако разнолики, природно је што један етноним у жаргону може развити више апелативних значења (§52). Обично такви примјери, међутим, одликују различите домене употребе — живо и неживо (§53–54), или различите варијетете — сленг, неки арго и неки професионални жаргон¹⁸ (§53–54), или два локална жаргона (у ширем смислу), нпр. београдски и загребачки (§55).

- (52) *шкочи* ‘1. шкртац; 2. мушкарац у панталонама уских ногавица’ (S)
- (53) *кinez* ‘рођак подстанар’ (A) : *кinez* ‘(крим.) прокријумчарена особа’ (S) : *кinez* ‘(спорт.) жути картон’ (A)
- (54) *индијанац* ‘1. примитивна, нецивилизована особа; особа неупућена у неку дјелатност, аматер; 2. непозван гост’ (A; G; S)¹⁹ : *индијанац* ‘(тргов.) купац, муштерија (S) : *индијанац* ‘(касарн.) извиђач у војсци’ : (*сџиџли ми/јој*) *индијанци* ‘(почела ми/јој је) менструација’ (A; S)

¹⁸ В. фусноту 1.

¹⁹ Отуда и *индијана* (хомонимно имену једне америчке савезне државе). Уп. *кречана* ‘заборавна, исхлапјела особа’, према гл. *закречџиш* ‘исхлапјети’, и *шойлана* ‘хомосексуалац’, према истозначници *шойли браш* (Bugarski 2021: 104–106).

- (55) *арай* ‘странац; незнанац’ (A) : *арай* ‘способан младић, момчина; друг, пријатељ’ (S)

У служби (апелативне) лексике етноними се јављају и након генерализације (§56), обично на основу занимања које је стварно раширено у одговарајућој популацији или се из неког разлога само сматра раширеним (§57). Неријетко у овом типу грађе долази до хомонимизације (§58), док је метонимија као механизам регуларна једино ако њоме настаје назив наставника одговарајућег језика (§59); у свим осталим примјерима удружена је с макар још једним механизмом, па се јавља појединачно (§60–63).

- (56) *йурџер* ‘(спорт.) члан хрватске репрезентације, об. фудбалске’ (I), *йовар* ‘(навиј.) навијач сплитског фудбалског клуба *Хајдука*, торцидаш’ (S), *сланинар* ‘(навиј.) навијач спортских клубова *Војводине*, об. фудбалског’ (A)
- (57) *зуза* ‘кућна помоћница пречанка (у Београду)’ (A; I),²⁰ *буџар* ‘повртар (у Загребу)’ (S; због досељеника из Бугарске који су узгајали поврће на периферији града, у Трњу), *мандовка* ‘проститутка’ (A; I; G; исх. ‘Ромкиња’ (Петковић 1928)), *украјинка* ‘проститутка’ (S)
- (58) *шумадинац* ‘онај који је примитиван, нецивилизован, као да је одрастао у шуми’ (A; G),²¹ *лајонац* ‘заборавна, исхлапјела, одн. „излапела“ особа, об. старија’ (A; I; G; S),²² *финац* ‘изразито фина, углађена особа, об. момак’ (I; G; S), *финкиња* ‘изразито фина, углађена дјевојка’ (A; S), *данкиња* ‘дјевојка податна момцима’ (S), *немац* ‘онај који нема новца’ (A), *џрадишћански Хрваји* ‘припадник групе наводно политичких затвореника с Л. Матачићем на челу, која се 1945. налазила у Старој Градишки’ (S), *јевреј* ‘евро’ (A; I; G)
- (59) *срџкиња* ‘наставница српског језика’ (A) и сл.
- (60) *еским(ац)*, *ескимка* ‘равнодушна, хладна особа, об. без занимања за секс’ (G; S): метафора посредована метонимијом (‘хлад-ан/на као што је хладно окружење Ескимâ’)
- (61) *црноџорац* ‘даљински управљач’ (A): метонимија посредована метафором (‘оно чиме се користи особа лијена као Црногорац’)
- (62) *личанка* ‘новчаница Народне банке Југославије од хиљаду динара с ликовним приказом Н. Тесле’ (S): метонимија посредована синегдохом (‘ствар чији дио потиче из Лике’)
- (63) *аусџиралијанац* ‘јединица као школска оцјена’ (A): метонимија посредована хомонимизацијом (у истом значењу посвједочено је, наиме, и *кенџур* < *кец*; уп. такође истозначно *кечина* > *кечиџа*)

²⁰ Отуда и *зузос* (A; G).

²¹ Отуда и *димљени шумадинац* ‘црнац’ (A).

²² Отуда и, као замјена перифразом, *џонич црваса* ‘исто’ (A; S; за мотивацију в. сљедеће поглавље).

9. Увиди надахнути постколонијалном критиком. Међу нацијама које се код нас означавају (и) жаргонским етнонимима понајвише је оних које су нам комшијске, не само утолико што живе у сусједним државама него и утолико што живе с нама, унутар истих граница, али као мањинске. Двије су при томе најистакнутије — Албанци и Роми. Чак и ако занемаримо велики број жаргонизама насталих једноставно прерадом супстандардних, егзонимских ознака (*Шийџар*, одн. *Циганин*), али и самоназива (*Ром*), па и жаргонизама којим се у случају Рома мотивацијски упућује на боју њихове пути (тачније, начин на који ми ту боју поимамо у поређењу са својом), опет ће остати доста етнонимичке грађе којом се ове двије нације посредно приказују у нашем, колективном доживљају, кроз више или мање изразито негативне стереотипе.

У мотивацијској бази жаргонских ознака за Албанце, наиме, препознајемо не само неадекватну хигијену и њене последице (*Приџић*, дијелом) него и дјелатност која се у њиховој популацији, додуше, често обавља, али која се у исти мах — што је много важније — међу већинским становништвом оцјењује као нижа, мање вриједна (*ћевајчићко*).

Нарочито су подругљиви етноними у којим се албанска народна ошња, односно кече као њен дио, метафорички поистовјећује са шеширом гљива или опремом спортиста у играма на води (*вајтерјолисџи(а)*, *јечурка*, *шамџињон*).

У метафорички развијеном а за њих везаном етнониму *Чечен* одражавају се, вјероватно, два обиљежја косметских Албанаца веома негативна са становништа српског народа — како тежња за осамостаљењем на штету интереса и историјског права Србије тако и склоност криминалним активностима. Метафорички развијеним називом *џијос* ‘простак’ указује се и наше поимање Албанаца као неотесаних.

Роми се, судећи према одговарајућим жаргонским ознакама, код нас доживљавају још горе — као прљави (*џијрокс*) и нерадни (*Ганфер*, а дијелом, можда, и *Ганглија*), уопште као народ ниског цивилизацијског нивоа (*мићован*, *цвалеја*, *Индијанка*, дијелом *Ганац*, можда и *Африканац*). Појединим стилистички еквивалентним ознакама, односно њиховом мотивацијском базом

Роми се омаловажавају тако што им се свима приписује иста дјелатност, готово недостојна у нашем, колективном доживљају (*карџионаци*, *калајисани*, *калофонац*, *калафонац*, *калафанац*). Додатно се пак омаловажавају примјерима којим се сугерише да ни таквом послу они нису дорасли (*Циџу-лиџу*, *Циџулиџос*, *Циџули-миџули*). Што се тиче назива *циџош*, *циганин*, *циганка*, *мандов* и *мандовка*, насталих метафоричким развојем с циљем означавања нерома, очигледно је да се и њима одражавају хетеростереотипи о Ромима као неозбилним људима — народу неразборитом и припростом, склоном несташлуцима и ситним преварама, површним љубавним односима, чак и разврату.

И док су Роми у колективном сјећању и дословно придошлице са Истока, *оријентализам*²³ који у етнонимији неформалних урбаних варијетета испољавамо спрам Албанаца ваља објаснити не само трагичним историјским искуствима него и, макар дјелимично, међу њима раширеним сиромаштвом, те чињеницом да су код нас они махом муслимани. Ислам као вјера која је придошла са Истока била би и разлог, такође поред трагичних историјских искустава, за повелик број жаргонских етнонима којим Бошњаке означавају Срби и Хрвати. Тим се етнонимима босански муслимани и њихови сународници, наине, исмијавају не само на основу личних имена, разликовних у односу на српска и хрватска већ отуда што су оријенталног поријекла (*Мехо, Цафер*), него и на основу вјероисповијести (*Мујо, Мујезин*), те начина на који су ту вјероисповијест својевремено примили бошњачки преци (*Турковић*). За маловажавање исте заједнице служе и називи који изворно означавају низак социјални статус (*балија, балијаћ*) и низак цивилизацијски ниво (*кркан*), чак и назив *мошњак*, додуше скован звуковним поигравањем, али с јасном намјером да увиједи.

Оно што су у жаргону за Србе и Хрвате Бошњаци, за саме Хрвате јесу Срби. Поред једног етнонима који је, додуше, настао генерализацијом личног имена, али такође као увредљив (*Бока*), о томе свједочи и грађа у чијој мотивацијској бази препознајемо „шизматичку“, „источњачку“ вјеру (*џироџистици, џироџистић, џирофазни*) и њој одговарајуће, „источњачко“ писмо (*џирилица*), потом низак социјални статус и томе припадајуће навике (*џемо, сврбин, џасуљар, Циџан*), као и ратничко расположење и с њиме повезану бруталност (*чејник, чедо, чедомирко*, а дијелом и *есесовац*). Хрватски оријентализам спрам српског народа најјасније се, ипак, очитује у жаргонизму *сџока с истџока* ‘Србијанци; Срби’ (S).

У хрватској жаргонској етнонимији може се, штавише, препознати и „унутрашњи Оријент“, као предио недовршене, одн. неуспјеле модернизације, правог „цивилзацијског полутанства“, како је слику Србије о сопственом „југу“ назвала Т. Петровић (2015: 11, 126). Такав, оријенталистички доживљај ужа Хрватска, с центром у Загребу, у својим неформалним варијететима, наине, манифестује и спрам етничког југа, одн. (западне) Херцеговине (*Ерац, Херциџоња, Хер Циџо, Кременко, Ролинџистон, џанџер*), и спрам државног југа, одн. Далмације (*Далмош, Далмајџајнер, блијџџици, блијџвар, блићо, џирица, скуџа*).

²³ Посриједи је појам интелектуалне историје под којим се изворно подразумева етноцентрична доктрина европске и, шире, западне надмоћи над свим осталим народима и културама, посебно Блиског истока. Конкретније речено, у питању је „sistem reprezentacija“ кроз који је Оријент, „kao kroz filter“, ушао не само у западни дискурс него и „u zapadnu svest i, kasnije, u zapadnu imperiju“. У том систему најистакнутије су, чини се, представе о „aberantnom mentalitetu“ и „zaostalosti“ Оријента, „njegovoj senzualnosti“, „naviknutoj nepreciznosti“ и „sklonosti ka despotizmu“, једном ријечју нехајности, на основу које се одговарајући дио свијета схвата као „mesto koje od Zapada traži pažnju, rekonstrukciju, čak i spas“ (Said [1978] 2008: 16, 271, 274–275, 276).

Тумачећи на много ширем плану ову појаву „као hrvatsku varijaciju орце теме konflikta *centar — periferija*“, И. Жанић (2009: 67) посебно анализира жаргонизам *џовар* ‘Далматинац’ (S; исх. ‘магарац’)²⁴. При томе се поводом механизма значењског развоја, чини се, колеба између метонимије — коју потврђује чињеницом да „gotovo dvije trećine magaraca“ у Хрватској „живи у три далматинске жупаније, са сједиштима у Задру, Шибенику и Сплиту“ (Žanić 2009: 98) — и метафоре — коју потврђује и позитивном сликом коју потезу сами Далматинци (нпр., у расправама на интернет форумима, тврдњом да је магарац „simbol rada“ и „najvridnija životinja“, па и животиња која држи до себе толико да би нам свима најбоље било „da se ugledamo u toware i da budemo tvrdoglavi, a ne da minjamo kape prema okolini“), и негативном сликом на националном нивоу, наметнутом не само Езоповим баснама, у којима је магарац отјелотворење незнања, или Колодијевим *Пинокиом*, у којем се „raspušteni i lijeni dječaci pretvaraju u magarce“, него и компетенцијом у матерњем језику, захваљујући којој свако дијете зна „da se smatra krajnje neurednim ima li na udžbenicima *magareće uši*, da će, bude li zločesto na nastavi, завршити у *magarećoj klupi*, da će mu roditelji, izgube li živce, рећи да је *glupo kao magare*, или да, када у пећем не успијева, *pada s konja na magarca*“ (Žanić 2009: 100–101, 104).

Више налик (западној) Херцеговини него Далмацији у односу на (ужу) Хрватску, Црна Гора је у односу на Србију, посебно Београд, југ који се поима вјероватно као Оријент, а јамачно као периферија, с које (између осталог) надиру придошлице. У жаргону то показују сљедећи етноними: *Горац*, *Монџенеџрос*, *Србоџорац*, *Беоџорац*. У самој Црној Гори, напротив, расподјела моћи нагиње југу, па је неформалним варијететима Подгорице и Приморја својствен етноним *ирвас* ‘сјеверњак’,²⁵ који тумачимо првенствено као метафору посредовану метонимијом (‘онај ко живи на сјеверу Црне Горе, као што на сјеверу Европе живе Лапонци, у чијој су непосредној околини ирваси’). Не треба, наравно, занемарити ни другу могућност, да је ријеч о двострукој метафори, будући да су у животу народа поларног круга ирваси (или собови) истакнути колико и говеда у животу овдашњих народа.²⁶ Познато је, надаље, да именица *џоведо/џовече* с хипонимима *во*, *крава*, *јуне*, *џеле* (и свим њиховим варијантама) у српском језику секундарно означава глупу, ограничену, одн. неотесану, примитивну особу, дакле особу коју околина негативно перципира у погледу интелектуалних способности и социјалног понашања (в. нпр. Новокмет 2020).

²⁴ Отуда и *Товарија* ‘Далмација’.

²⁵ Ево једног примјера из недељника *Monitor* (1456, 14. 9. 2018): „Glavni grad Crne Gore može se podijeliti na dvije grupe: one koji misle da od ‘irvasa’ više ne može da se živi i one koji kažu da su među ‘Cikotiće’ [(рођене) Подгоричане] došli silom na sramotu“.

²⁶ Поменути су народи ирвасе раније гајили само номадски, по тундрама, и то ради меса, крзна, рогова и млијека, па и за вучу, а данас их великим дијелом гаје на пољопривредним газдинствима (в. нпр. Новикова — Функ 2012).

10. Закључак. Фонд жаргонских етнонима српског језика, одн. онај његов дио који је пописан и обрађен у најпознатијим рјечницима одговарајуће лексике, одликује — како је показано претходним параграфима — мноштво разноврсних механизма богаћења. Не могу се, међутим, сви ти механизми назвати учесталима. Нема, наиме, много примјера рецентнијих позајмица (махом из америчког енглеског, одн. његовог жаргона), потом генерализације именâ уже референције (попут стереотипних личних имена и житељских назива кореспондентних појединим хоронимима), нити значењских помака у самој етнонимији (на основу сличности новоименоване заједнице и оне која се тим именом зове иначе). Преовлађују, другим ријечима, разни механизми прераде стандардних и супстандардних етнонима (попут преметања слогова, скраћивања, жаргонске суфиксације, депаронизације, хомонимизације и полисемизације), те значењских помака и творбе од (апелативне) лексике (у којима се нарочито одражавају наши, колективни хетеростереотипи, одн. доживљаји етнички и регионално Другог).

Мимо великог броја уочених механизма богаћења, у жаргонској етнонимији српског језика налазимо релативно мало етничких и регионалних заједница — како у улози именованих тако и улози оних чије се стандардно или супстандардно име употребљава у друге, обично апелативне сврхе. Присутне су, наравно, нације несравњивог утицаја на међународну позорницу, како европску (Нијемци) тако и глобалну (Руси и Американци), као и нације попут Индијанаца и Афроамериканаца (о којима су хетеростереотипи раширени из њихове домовине на цио свијет), али је упадљиво највише нација које су нам сусједне. На Словенце, Македонце, Бугаре, Италијане, Мађаре у овдје размотреној грађи, међутим, упућује по неколико жаргонизама, на Грке само један, а на Румуне ниједан, док се за Роме и Албанце везује неколико десетина, присутних, у улози примјера, код свих уочених деривационих и семантичкодеривационих механизма.

Несразмјера која се у жаргонској етнонимији српског језика тиче двају наведених народа није, ипак, само квантитативна. Још је израженији њен квалитативни аспект. Другим ријечима, хетеростереотипи који се на овом говорном простору у жаргону (ре)продукују о Ромима и Албанцима јесу нарочито негативни и тичу се првенствено њихове наводне некултивисаности, што је овдје објашњено између осталог доктрином за коју се у постколонијалној критици, посебно учењу Е. Саида, уобичајио назив *оријентализам*.

Да је таква идеологија у Србији, Хрватској, БиХ и Црној Гори активна и кад су у питању истојезични народи и, штавише, регионалне заједнице истог народа, показује нам велик број етнонима који у највећим урбаним центрима упућује на Бошњаке (у случају Срба и Хрвата), Србе (у случају Хрвата), житеље (западне) Херцеговине и Далмације (у случају (уже) Хрватске)). За објашњење ове појаве, коју смо опримјерили и једним, до сада лексикографски непописаним и лингвистички необјашњеним жар-

гонским етнонимом из Црне Горе, добро нам је послужио појам *уну-џрашњеџ Оријениџа*.

Што се тиче обиљежја у мотивацијској бази овдје разматране грађе, може се констатовати да она начелно не одступају од обиљежја која мотивишу етнониме уопште (в. нпр. Никонов 1970). У питању су карактеристике животне средине, личног изгледа (одн. расе, хигијенских навика и навика у одијевању), нарави и понашања (одн. навика у исхрани, обредâ и обичаја, манира̄ и уопште цивилизацијског нивоа), а нарочито занимања. Једно обиљежје веома присутно у мотивацијској бази етнонимâ уопште, међутим, нисмо препознали у нашој жаргонској етнонимији. Ријеч је о историјском или (полу)легионарском родоначелнику (уп. имена Огуских Турака, Турака Селцука и Турака Османлија, или имена црногорских и брдских племена, попут Његуша, Бјелопавлића, Васојевића итд.). То нам, чини се, показује или још једну од „демократских тенденција“ жаргона (Adams 2009: 11), или недостатак историјске перспективе, који је у жаргону одражен у најмање двама својствима — у његовој сталној окренутости новоме, а онда и привремености (Eble 1996).

ЛИТЕРАТУРА

- А: Андрић Драгослав. *Двосмерни речник српскоџ жарџона (и жарџону сродних речи и израза)*. — 2. изд. Београд: Zepet Book World, 2005.
- Бајин Маријана. „Мотивисаност значења синонима речи ‘лажов’, ‘потказивач’ и ‘улица’ у омладинском жаргону српског језика“. *Прилози џроучавању језика XLVI* (2015): 73–93.
- Гортан-Премк Даринка. *Полисемија и орџанизација лексичкоџ сисџтема у српскоме језику*. — 2. изд. Београд: Завод за уџбенике, 2004.
- ДИН: *Преџраживе диџитализоване истџоријске новине*. Београд: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“. <<http://www.unilib.rs/istorijske-novine/pretraga>> 22.05.2022.
- Ивановић Милан. „Велико и мало слово у етнонимији неформалних урбаних варијетета: Имамо ли норму и каква би она требало да буде“. *Зборник МС за филологију и линџвистику LXVI/I* (2023): 63–80..
- Љушић Радош. „Руски конзул Вашенко о приликама у Босни и Херцеговини крајем тридесетих и почетком четрдесетих година XIX века“. *Истџоријски часопис XXIX–XXX* (1983): 327–338.
- Марковић Јордана. „Номинација човека у жаргону“. *Исходишџа IV* (2018): 197–210.
- Марковић Јордана, Трајковић Татјана. *Речник жарџонизама јужне џруџе*. Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 2018.
- Милорадовић Софија. *Музички жарџон младих и младежњий музикаљњий сленџ (комиџраивни џоџлед)*. Београд: Етнографски институт САНУ, 2012.
- Никонов Владимир. «Этнонимия». Никонов Владимир (ред.). *Этнонимы*. Москва: Институт этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая — «Наука», 1970: 5–33.
- Новикова Наталья, Функ Дмитрий (ред.). *Север и северяне: Современное џоложение коренных малочисленных народов Севера, Сибири и Дальнеџо Восџока России*. Москва: Институт этнологии и антропологии им. Н. Н. Миклухо-Маклая — «Этноконсалтинг», 2012.
- Новокмет Слободан. *Називы живоџишња у српском језику: Семантиџчка и линџвокуљџуролоџка анализа*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020.
- Петковић Живко. *Језик наших џаџрџоваца (са речником џаџрџовачких речи)*. Београд: Тупцовић, 1928.

- PCJ: *Правойис срѣскоѣа језика*. Нови Сад: Матица српска, 2010.
- РМС: *Речник срѣскохрватскоѣа књижевноѣ језика*. Т. 1–6. Нови Сад: Матица српска (Т. 1–3 и Загреб: Матица хрватска), 1967–1976.
- РНК: Клајн Иван. *Речник нових речи*. Нови Сад: Матица српска, 1992.
- РСА: *Речник срѣскохрватскоѣа књижевноѣ и народноѣ језика*. Т. 1–(21), Београд: Институт за српск(охрватск)и језик САНУ, 1959–(2020).
- Трајковић Татјана. „Жена у жаргону јужне пруге“. Богдановић Недељко (ур.). *Од вещице до светице: Жена у љовору и народној култури*. Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу — Удружење истраживача „Наемимонтана“, 2019: 194–209.
- Adams Michael. *Slang: The People's Poetry*. Oxford — New York: Oxford University Press, 2009.
- Brozović Dalibor. „О дијалектологији као језикословној дисциплини“. *Suvremena lingvistika* LVII–LVIII (2004): 1–12.
- Bugarški Ranko. „Slivenice kao pokazatelj promena u jeziku i društvu“. Дражић Јасмина и др. (ур.). *Теме језикословне у србисцији кроз дијакронију и синхронију: Зборник у част Љиљани Субојић*. Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, 2016: 511–529.
- Bugarški Ranko. *Gramatika srpskog žargona*. — 3. izd. Novi Sad: Akademaska knjiga, 2021.
- Eble Connie. “Definition”. *Slang & Sociability: In-Group Language among College Students*. Chapel Hill — London: The University of North Carolina Press, 1996: 11–24.
- EHLZ: *Hrvatska enciklopedija*. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“. <<https://www.enciklopedija.hr/>> 22.05.2022.
- G: Borivoj Gerzić. *Rečnik srpskog žargona (i žargonu srodnih reči i izraza)*. Beograd: SA, 2012.
- HJP: *Hrvatski jezični portal*. Zagreb: „Znanje“ — Računarski centar Sveučilišta u Zagrebu. <<https://hjp.znanje.hr/>> 22.05.2022.
- I: Petrit Imami. *Beogradski frajerski rečnik*. — 3. izd. Beograd: NNK International, 2007.
- Ivanović Milan. „Kognitivna semantika u etimologisanju leksema bez istorije pisane upotrebe: Prilozi pitanju o porijeklu imenice ‘džora’“. *Annales: Annals for Istrian and Mediterranean Studies* XXXI/II (2021): 311–328.
- Knežević Stojadin. *Esad Bajtal: Bezakonje je jedini zakon u BiH*. <<https://www.tacno.net/nasigradovi/esad-bajtal-bezakonje-je-jedini-zakon-u-bih/>>. 22.05.2022.
- Petrović Tanja. *Srbija i njen jug: „Južnjački dijalekti“ između jezika kulture i politike*. Beograd: Fabrika knjiga, 2015.
- S: Tomislav Sabljak. *Rječnik hrvatskoga žargona*. — 3. izd. Zagreb: Profil, 2013.
- Said Edvard. *Orijentalizam* (prev. Drinka Gojković). — 2. izd. Beograd: XX vek, 2008.
- Saračević Narcis. *Rječnik sarajevskog žargona*. — 3. izd. Sarajevo: [autorsko izdanje], 2012.
- Uhlik Rade. „Ciganizmi u šatrovačkom argou i u sličnim govorima“. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu* IX (1954): 5–31.
- Žanić Ivo. *Kako bi trebali govoriti hrvatski magarci?: O sociolingvistici animiranih filmova*. Zagreb: Algoritam, 2009.
- Žanić Ivo. „Purgerinjosi“, ‘tovarinjosi’ i ‘leginjice’: Tvorbene inovacije u hrvatskim vernakularima“. <<https://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1756>>. 22.05.2022.

LITERATURE

- A: Andrić Dragoslav. *Dvosmerni rečnik srpskog žargona (i žargonu srodnih reči i izraza)*. — 2. izd. Beograd: Zepter Book World, 2005.
- Adams Michael. *Slang: The People's Poetry*. Oxford — New York: Oxford University Press, 2009.
- Bajin Marijana. „Motivisanost značenja sinonima reči ‘lažov’, ‘potkazivač’ i ‘ulizica’ u omladinskom žargonu srpskog jezika“. *Prilozi proučavanju jezika* XLVI (2015): 73–93.
- Brozović Dalibor. „О дијалектологији као језикословној дисциплини“. *Suvremena lingvistika* LVII–LVIII (2004): 1–12.

- Bugarški Ranko. „Slivenice kao pokazatelj promena u jeziku i društvu“. Dražić Jasmina i dr. (ur.). Teme jezikoslovne u srbistici kroz dijahroniju i sinhroniju: Zbornik u čast Ljiljani Subotić. Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, 2016: 511–529.
- Bugarški Ranko. *Gramatika srpskog žargona*. — 3. izd. Novi Sad: Akademska knjiga, 2021.
DIN: *Pretražive digitalizovane istorijske novine*. Beograd: Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“. <<http://www.unilib.rs/istorijske-novine/pretraga>> 22.05.2022.
- Eble Connie. “Definition”. *Slang & Sociability: In-Group Language among College Students*. Chapel Hill — London: The University of North Carolina Press, 1996: 11–24.
- EHLZ: *Hrvatska enciklopedija*. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“. <<https://www.enciklopedija.hr/>> 22.05.2022.
- G: Borivoj Gerzić. *Rečnik srpskog žargona (i žargonu srodnih reči i izraza)*. Beograd: SA, 2012.
- Gortan-Premk Darinka. *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskome jeziku*. — 2. izd. Beograd: Zavod za udžbenike, 2004.
- HJP: *Hrvatski jezični portal*. Zagreb: „Znanje“ — Računarski centar Sveučilišta u Zagrebu. <<https://hjp.znanje.hr/>> 22.05.2022.
- I: Petrit Imami. *Beogradski frajerski rečnik*. — 3. izd. Beograd: NNK International, 2007.
- Ivanović Milan. „Kognitivna semantika u etimologisanju leksema bez istorije pisane upotrebe: Prilozi pitanju o porijeklu imenice ‘džora’“. *Annales: Annals for Istrian and Mediterranean Studies XXXI/II* (2021): 311–328.
- Ivanović Milan. „Veliko i malo slovo u etnonimiji neformalnih urbanih varijeteta: Imamo li normu i kakva bi ona trebalo da bude“. *Zbornik MS za filologiju i lingvistiku LXVI/I* (2023): 63–80.
- Knežević Stojadin. *Esad Bajtal: Bezakonje je jedini zakon u BiH*. <<https://www.tacno.net/nasigradovi/esad-bajtal-bezakonje-je-jedini-zakon-u-bih/>> 22.05.2022.
- Ljušić Radoš. „Ruski konzul Vaščenko o prilikama u Bosni i Hercegovini krajem tridesetih i početkom četrdesetih godina XIX veka“. *Istorijski časopis XXIX–XXX* (1983): 327–338.
- Marković Jordana. „Nominacija čoveka u žargonu“. *Ishodišta IV* (2018): 197–210.
- Marković Jordana, Trajković Tatjana. *Rečnik žargonizama južne pruge*. Niš: Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, 2018.
- Miloradović Sofija. *Muzički žargon mladih i mlodežnyj muzykal’nyj sleng (komparativni pogled)*. Beograd: Etnografski institut SANU, 2012.
- Nikonov Vladimir. «Etnonimija». Nikonov Vladimir (red.). *Etnonimy*. Moskva: Institut etnografii im. N. N. Mikluxe-Maklaja — «Nauka», 1970: 5–33.
- Novikova Natal’ja, Funk Dmitrij (red.). *Sever i severjane: Sovremennoe položenie korennyx maločislennyx narodov Severa, Sibiri i Dal’nego Vostoka Rossii*. Moskva: Institut etnologii i antropologii im. N. N. Mikluxe-Maklaja — «Etnokonsalting», 2012.
- Novokmet Slobodan. *Nazivi životinja u srpskom jeziku: Semantička i lingvokulturološka analiza*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2020.
- Petković Živko. *Jezik naših šatrovaca (sa rečnikom šatrovačkih reči)*. Beograd: Tucović, 1928.
- Petrović Tanja. *Srbija i njen jug: „Južnjački dijalekti“ između jezika, kulture i politike*. Beograd: Fabrika knjiga, 2015.
- PSJ: *Pravopis srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska, 2010.
- RMS: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*. T. 1–6. Novi Sad: Matica srpska (T. 1–3 i Zagreb: Matica hrvatska), 1967–1976.
- RNK: Klajn Ivan. *Rečnik novih reči*. Novi Sad: Matica srpska, 1992.
- RSA: *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. T. 1–(21), Beograd: Institut za srpsk(ohrvatski) jezik SANU, 1959–(2020).
- S: Tomislav Sabljak. *Rječnik hrvatskoga žargona*. — 3. izd. Zagreb: Profil, 2013.
- Said Edvard. *Orijentalizam* (prev. Drinka Gojković). — 2. izd. Beograd: XX vek, 2008.
- Saračević Narcis. *Rječnik sarajevskog žargona*. — 3. izd. Sarajevo: [autorsko izdanje], 2012.
- Trajković Tatjana. „Žena u žargonu južne pruge“. Bogdanović Nedeljko (ur.). *Od veštice do svete: Žena u govoru i narodnoj kulturi*. Niš: Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu — Udruženje istraživača „Haemimontana“, 2019: 194–209.
- Uhlik Rade. „Ciganizmi u šatrovačkom argou i u sličnim govorima“. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu IX* (1954): 5–31.

Žanić Ivo. *Kako bi trebali govoriti hrvatski magarci?: O sociolingvističkim animiranim filmovima*. Zagreb: Algoritam, 2009.

Žanić Ivo. „Purgerinjosi“, ‘tovarinjosi’ i ‘leginjice’: Tvorbene inovacije u hrvatskim vernakularima“. <<https://www.hrvatskiplus.org/article.php?id=1756>>. 22.05.2022.

Milan Ivanović

WHERE AND WHEN *REINDEER* CAN BE CALLED *CATTLE FROM THE EAST*:
NAMES OF ETHNICITIES AND REGIONAL GROUPS IN INFORMAL URBAN
VARIETIES OF THE SERBIAN LANGUAGE

Summary

Despite a widespread interest in the so-called slang (more precisely, in colloquial style, youth jargon and various cants) — which, inter alia, is shown in numerous editions of slang dictionaries — in the Serbian-speaking regions linguists mostly researched slang vocabulary in terms of grammar only. This paper contributes to bridging the existing research gap through an analysis of slang ethnonyms using a semantic and pragmatic approach, i.e. an approach that is onomasiological with elements of semasiology. First, we describe the mechanisms by which slang ethnonyms are created while we focus on two of them — the semantic shifts of nouns from the standard language (*reindeer* ‘(in Montenegro) a person from the North of Montenegro’, *cattle from the East* ‘(In Croatia) Serbs’, *Janez* ‘a Slovene’ (stnd. ‘a common Slovene given name’)), and on the word formation processes, such as: blending (*krvat* ‘Croat’ < *krv* ‘blood’ + stnd. *Hrvat*), homonymization (*Mujezin* ‘Bosniak’, stnd. ‘a person who calls Muslims to prayer’), deparonymization (*Bugaraš* ‘Bulgarian’, stnd. ‘a supporter of pro-Bulgarian politics’). Then, the mechanisms are described by which standard ethnonyms and their slang adaptations change their meanings so as to be used in slang as common nouns: *ciganka* ‘a girl for occasional fun’ (stnd. ‘gypsy woman’), *cigoš* ‘cheater’ (infrm. ‘gypsy’). The prejudice that Serbs and Croats and their regional communities express by the above-mentioned and similar examples towards the Other, mainly members of minority peoples (primarily Roma, Albanians and Bosniaks), but also members of the same people on the “periphery” of the national space (eg. residents of Dalmatia and (western) Herzegovina compared to those residing in Croatia (‘proper’)), are explained in the text that follows. Post-Colonial criticism is used as a theoretical background, whereby we rely especially on the concept of the *Internal Orient*. At the very end of the paper, conclusions are drawn that concern not only slang ethnonymy but also slang in general.

Key words: ethnonyms, slang, lexicology, lexical blends, heterostereotypes.